Popovdolska pećina i Zub

Vražja pećina i/ili Piljena pećina, Duga peć(ina) **na središnjem plešivičkom hrptu ili na Karvanišću**

Drago Špoljarić, Zdenko Kristijan

1. Zub i Popovdolska pećina

Do najvišeg vrha Plešivice[1] vodi nekoliko planinarskih putova a jedan iz Popovog Dola (05.00.09 Popov Dol - Plešivica, URL 2). Prilazni put vodi mimo napuštenog kamenoloma, preko ili mimo Popovdolske pećine te mimo stijene Zub i dalje po hrptu preko Velikog vrha i Medvrha[2] do najvišeg vrha Plešivice. U dnevniku i vodiču planinarske obilaznice *Jaskanski planinarski put (JPP)* između ostaloga piše: *„Popovdolska pećina je stijena na rubu grebena Plešivice točno iznad sela Popov Dol po kojem je dobila ime. … Za dvadesetak minuta izbijamo iz šume na kamenu stijenu zvanu „Zub“*[3]*, koja strši poput zuba iz šume“* (JPP, 2009). U Poljakovom planinarsko-turističkom vodiču Planine Hrvatske (1986) u opisu pl. puta koji vodi od pl. kuće pod Okićem preko Popovog dola do Plešivice piše *„ … a ravno nizbrdo preko livade u šumu do potoka i ceste ispod župnog dvora u Popov dol (25 min). Cestom d. (l. za Repišće) i za par minuta l. prema napuštenom kamenolomu i d. uzbrdo bez prave staze (oprez!) na greben za 30 min. Staza po grebenu će nas za 45 min uspona dovesti na sedlo pod Velikim vrhom. Na grebenu prelazimo kamenu uzvisinu zvanu Zub …“* (str. 217.). Pisac navodi *kamenu uzvisinu Zub* ali ne i Popovdolsku pećinu, zašto? Ili ju zaobilazi jer pl. put ne vodi preko nje već mimo (*uzbrdo bez prave staze*) ili ne zna za nju pa ju ne spominje.

Na istočnom kraju središnjeg hrpta[4] Plešivice a jugo-zapadno od zaselka Popov Dol uzdiže se iznad nekadašnjega kamenoloma greben[5] (stijena) nazvana Popovdolska pećina. Ne ističe se opsegom i visinom a morfološka razvedenost vidljiva je samo ako ste oko i na njoj. Teže je uočljiva iz okolnih naselja i brežuljaka osobito u doba vegetacije jer je „utopljena“ u okolno raslinje. A na hrptu zapadno od Popovdolske pećine, oko 700 m zračne udaljenosti, izdvaja se grebensko „*vrletno stijenje*“ (R. Đ. i S.V. 1952) s najistaknutijom stijenom nazvanom Zub (slika 1, slika 2, slika 3).

---

[1] Prema Registru geografskih imena (RGI) Plešivica je dvojako atributno upisana (vrsta objekta) - kao dio gore (istočni dio Samoborskog gorja) i kao vrh (URL 1).

[2] Popovdolska pećina, Zub, Veliki vrh i Medvrh nisu službeni nazivi/imena stijena i vrhova na hrptu Plešivice, nema ih na službenim kartama i u registru.

[3] Imenovanje te stijene pripisuju se Franji Novoselu, poznatom jaskanskom planinaru i idejnom začetniku JPP-a. JPP *je predan na upotrebu 26. kolovoza 1979. godine.*

[4] *hrbat* – pravocrtno ili lučno izdužena i usmjerena istaknuta uzvisina s izraženim nagibom čiji vršni dio čini jedan ili više grebena i strmijeg je nagiba od praga (Cvitanović 2002).

[5] *greben* – 1. geomorfološki usko, strmo i oštro sljeme nekog hrpta, brda, gore ili planine, ... (Cvitanović 2002).

Slika 1. Isječak 2D i 3D digitalne ortofotokarte s lokalitetima Popovdolska pećina i Zub (gore, URL 3) i vidik prema njima iz okolnih naselja (dolje, foto: travanj 2026.).

Slika 2. Popovdolska pećina (foto: ožujak 2026.).

Slika 3. Stijena Zub i dio usječenog kolnog puta (foto: ožujak 2026.).

Oko 30-ak metara zapadno od stijene Zub šumski je kolni put usječen u hrpt (slika 3 dolje) koji vodi sjevernom padinom nadomak istaknutoga ali neimenovanoga plešivičkog vrha (kota 738,2). Na tom je vrhu 2002. godine planirana gradnja *„nekakve mjerne postaje“* (Islamović 2003). Iste su godine prekinuti radovi na izgradnji prilaznog puta koji je danas zapušten i zarastao. U doba izgradnje na mjestu usijecanja puta u hrpt iskopani sitniji kamen, odnosno pijesak upotrebljavan je pri gradnji puta.

Toponime Popovdolska pećina i Zub nalazimo na ponekim planinarskim kartama i u planinarskoj literaturi a također razgovorno među planinarima. Istražimo stoga nalaze li se toponimi Zub i Popovdolska pećina na službenim kartama RH, posljedično i u Registru geografskih imena (RGI), zatim na starim kartama, pa u enciklopedijama ili nekim recenziranim/prosudbenim i drugim pisanim izvorima (knjigama, putopisima, člancima).

2. Zub i Popovdolska pećina na službenim državnim kartama

Na službenim državnim kartama, Hrvatskoj osnovnoj karti, M 1:5000 (HOK5), Topografskoj karti, M 1:25 000 (TK25) i kartama sitnijih mjerila, posljedično i u RGI nema toponima Popovdolska pećina i Zub. Za Popovdolsku pećinu kartirana je samo visina vršne stijene (URL 1, URL 3). Na HOK5 kartirana je kota 502,0 (slika 4 gore, URL 3) a na DGU-ovim izdanjima TK25 kota nije označena (slika 4 u sredini, URL 3). Međutim, na listu *Jastrebarsko 320-3-2* drugog izdanju TK25 (VGI, Beograd), nalazimo kotu 505 (slika 4 dolje, URL 11). Razlika visina vršne stijene Popovdolske pećine na HOK5 i na VGI-ovoj TK25 je 3 m. To je moguće jer ne znamo kako (trigonometrijski ili aerofotogrametrijski) i za koju je točku(e) razvedene vršne stijene (slika 2) određena visina. Visina terena u podnožju stijene Zub je oko 632 m, procijenjena prema slojnicama na HOK5 i TK25 (slika 4) što se znatno razlikuje od visine navedene u nekim planinarskim publikacijama (dnevnicima, vodičima i sl.).

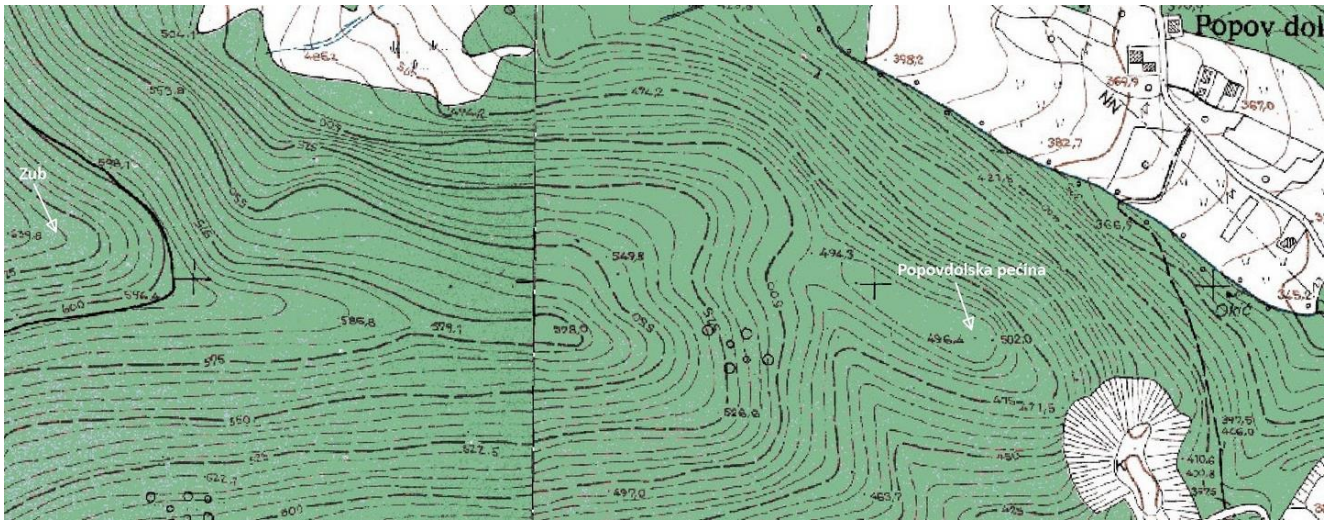

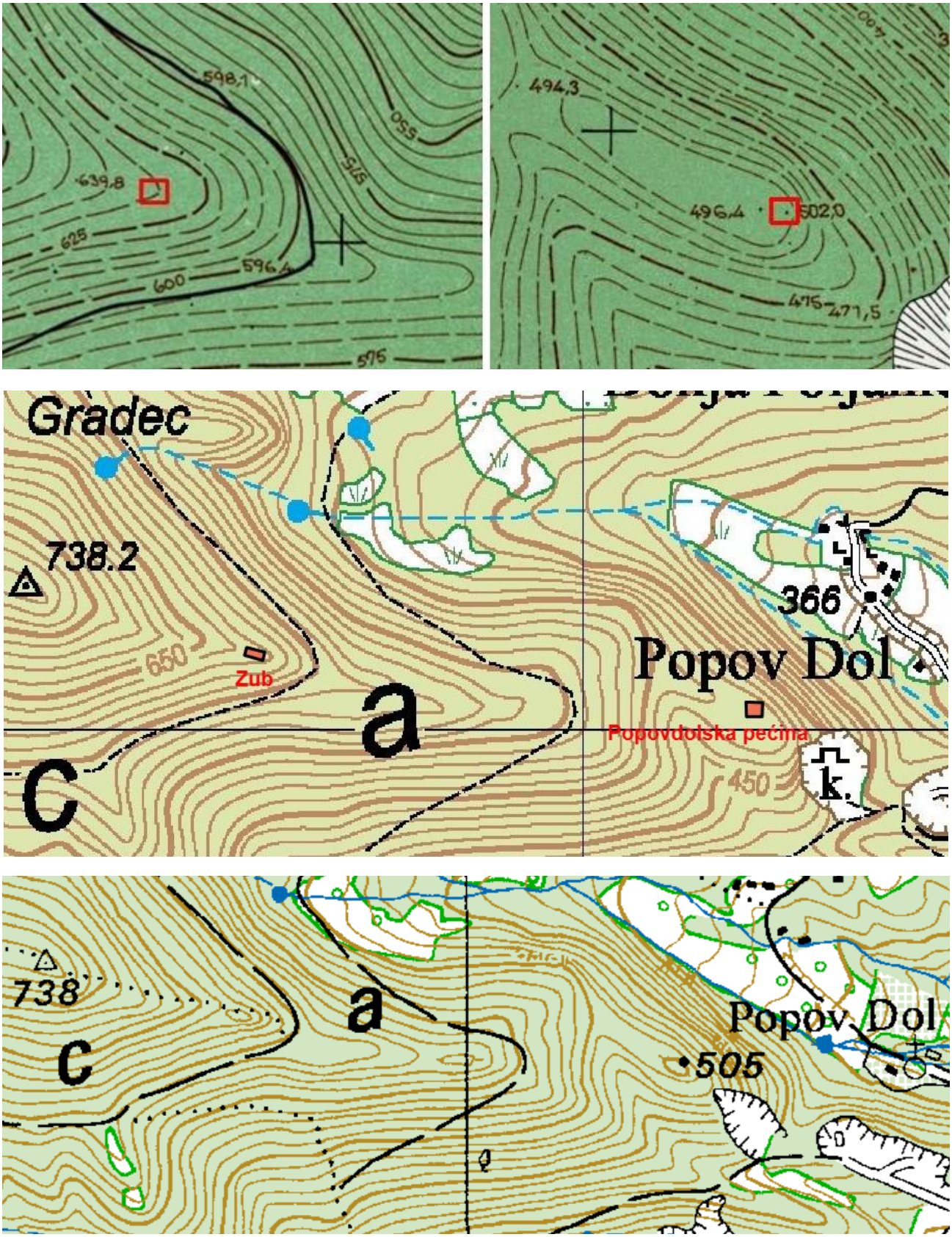

Slika 4. Isječak HOK5 i TK25 (DGU) i TK25 (VGI) s lokalitetima Popovdolska pećina i Zub (URL 3, URL 11).

Od novijih tematskih karata na kojima su oba toponima *Popovdolska pećina* i *Zub* (bez kota) navedimo turističko-planinarski zemljovid *Samoborsko gorje* (HGSS, 2024) (slika 5).

Slika 5. Isječak HGSS-ovog turističko-planinarskog zemljovida Samoborsko gorje s toponimima Popovdolska pećina i Zub (URL 4).

3. Zub i Popovdolska pećina na kartama iz A-U vojnih topografskih izmjera

Pojavljuju li se spomenuti toponimi ili slični na starim kartama? Analizirat ćemo samo stare karte iz doba vojnih triangulacijskih i topografskih izmjera Habsburške (A-U) monarhije jer su položaji, visine i imena vrhova, općenito toponimi, pouzdaniji.

Na kartama iz I. (*Provinz Kroatien (1783–1784) - First Military Survey*) i II. vojne izmjere (*Croatia (1865–1869) - Second military survey of the Habsburg Empire*) ne nalazimo tematske toponime (URL 5, URL 6). Jedino na karti iz I. izmjere nalazimo toponim Popov Dol i okolne bliže toponime *Govniava* (Gonjeva, prema RGI stalni potok i naselje) i *Rabec* (Gradec, prema RGI brdo) a na karti iz II. izmjere nema ni njih. Na karti iz III. vojne izmjere (*Habsburg Empire (1869-1887) - Third Military Survey (1:25000* i *1:75000)*) na tematiziranom području nalazimo novi toponim Duga peć (slika 6). Prema tumaču kartografskih znakova (legendi) toponim pisan sitnijim nagnutim (italic) slovima npr. *Popovdol* je selo (*Dörfer*) a uspravnim slovima npr. Duga peć je brdo, brežuljak, vrh (kuppen, spitzen). U doba izmjere vjerojatno nije bilo kamenoloma pa nije kartiran. Zbog toga je na karti teško prepoznati stjenoviti lokalitet Popovdolska pećina koji također nije kartiran (slika 6). Malobrojne karte iz IV. vojne izmjere (1896.-1914.), prekinute početkom I. svjetskoga rata, ne pokrivaju tematizirano područje. Na katastarskom planu *Habsburg Empire - Cadastral maps* toga područja nema tematskih toponima.

Slika 6. Isječak karte *Habsburg Empire (1869-1887) - Third Military Survey* …(*1:25000* i *1:75000*) (URL 7).

Toponim *Duga peć* spominje Dujmović (2007) opisujući *niz nestabilnih padina (klizišta)* navodeći, između ostalih, lokalitete Sv. Lenard-Kotari i Plješivičku rasjednu zonu. Opisujući klizište Sv. Lenard-Kotari piše *„Prostire se na području koje je omeđeno ... s istoka gorskim hrptom Duge Peći, …*“ (48. str.). *„Za Plješivičku rasjednu zonu vezano je i klizište oblikovano godine 1912. u SI dijelu Plješivice (Duga Peć – Poljanica – Popov Dol – Podgrađe)*. *… Uzrok klizanja su geološka građa terena, dolomitno kršje s padina Plješivice i Duge Peći …* “ (49. str.).

Koji lokalitet opisuje/imenuje toponim Duga peć i jeli on kraći oblik toponima Duga pećina? Smjer pružanja toponima Duga peć prati smjer pružanja središnjeg hrpta Plešivice (ispod kote 646) od dijela hrpta na kojem je Zub do Popovdolske pećine. Stijena Zub je najzapadnija, najistaknutija i najveća stijena stjenovitog grebena duljine oko 80-ak m (slika 7) opisanog kao *vrletno*[6] *stijenje* (R. Đ. i S.V. 1952). Imenuje li onda oronim Duga peć taj 80-ak m dugi stjenoviti greben s najvećom stijenom Zub ili duži dio toga hrpta od Zuba do Popovdolske pećine duljine oko 700 m na kojem su stjenoviti predjeli (slika 7 na dnu)?

[6] *vrletan* - koji je pun vrleti; neprohodan, strm (HJP, URL 9).

Slika 7. *Vrletno stijenje* - stijena Zub i stjenoviti greben duljine oko 80-ak metara i dio plešivičkog hrpta od Zuba do Popovdolske pećine (vidik iz Poljanica i iz Gonjeve) (foto: ožujak/travanj 2026.)

Imenuje li možda toponim Duga peć grebensko *vrletno stijenje* duljine oko 150 m na nižem (južnom) hrptu Plešivice, na Karvanišću (prema RGI Karvanišće je ime brda). Za razliku od Zuba i Popovdolske pećine, taj, izrazito stjenoviti greben na hrptu Karvanišća, kartiran je na HOK5 i vidljiv na ortofoto karti s jasno uočljivim protezanjem po hrptu (slika 8).

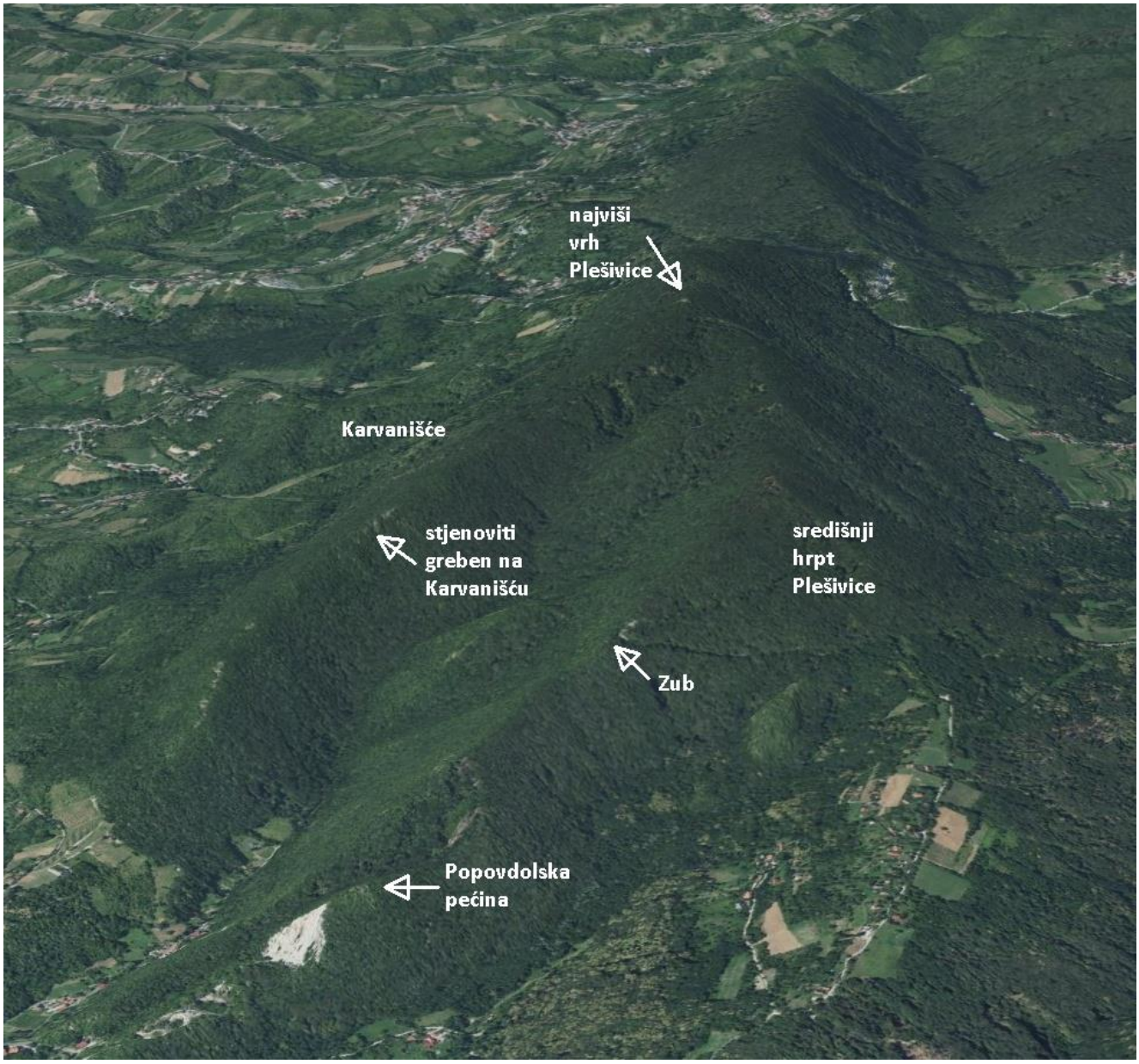
najviši
vrh
Plešivice
Karvanišće
stjenoviti
greben na
Karvanišću
središnji
hrpt
Plešivice
Zub
Popovdolska
pećina

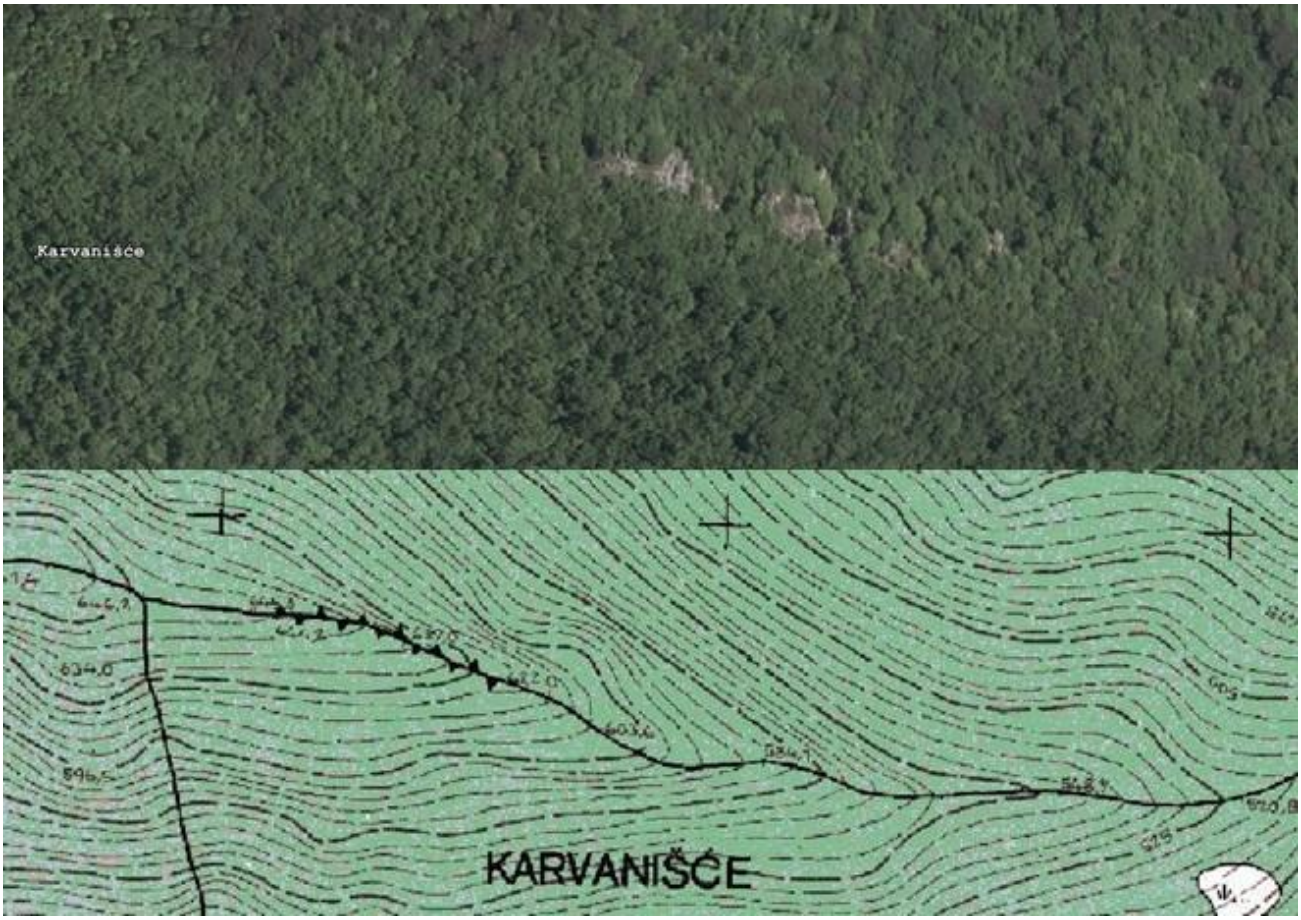

Slika 8. Isječak 3D ortofoto karte središnjeg hrpta Plešivice i južnog po Karvanišću (gore) i isječak 2D ortofoto karte sa stjenovitim grebenom (sredina) i kartiran na HOK5 (dolje) (URL 3).

Stjenoviti greben na hrptu Karvanišća dobro je vidljiv iz okolnih mjesta u podnožju brda. S lokalne ceste od zadnjih kuća u Repišću pa do lijevog odvojka za Gonjevu sva su tri lokaliteta vidljiva (slika 9 gore) a osobito se ističe stjenoviti greben (slika 9 dolje).

Slika 9. Vidik na sva tri lokaliteta (gore) i na istaknuti stjenoviti greben na Karvanišću (foto: ožujak/travanj 2026.).

Razvedenost toga dugog stjenovitog grebena s velikim stijenama i strmim liticama ilustriraju sljedeće fotografije (slika 10).

Slika 10. Izrazito stjenoviti greben na hrptu Karvanišća duljine oko 150 m (foto: ožujak/travanj 2026.)

Prethodnu dvojbu kartografski predočimo tako da toponim Duga peć, kartiran na karti iz III. A-U izmjere (slika 11 gore), ucrtamo („kartiramo“) i na službene karte: digitalni ortofoto, TK25 i HOK5 (slika 11 dolje).

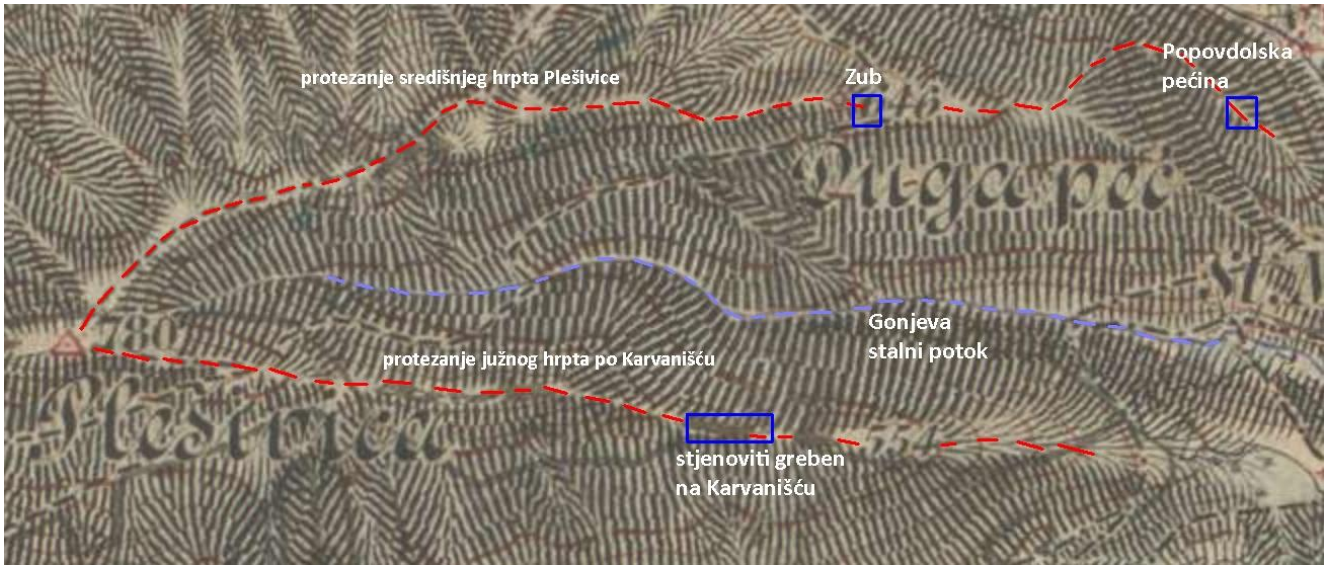

Zub
Popovdolska pećina
protezanje središnjeg hrpta Plešivice
(gpx trag puta koji vodi po hrptu, dionica JPP)
Duga peć
Plešivica
vrh Plešivice
Krnjakov zdenac
stjenoviti greben
na Karvanišću
Karvanišće
protezanje južnog hrpta
(gpx trag puta koji vodi po hrptu Karvanišća)

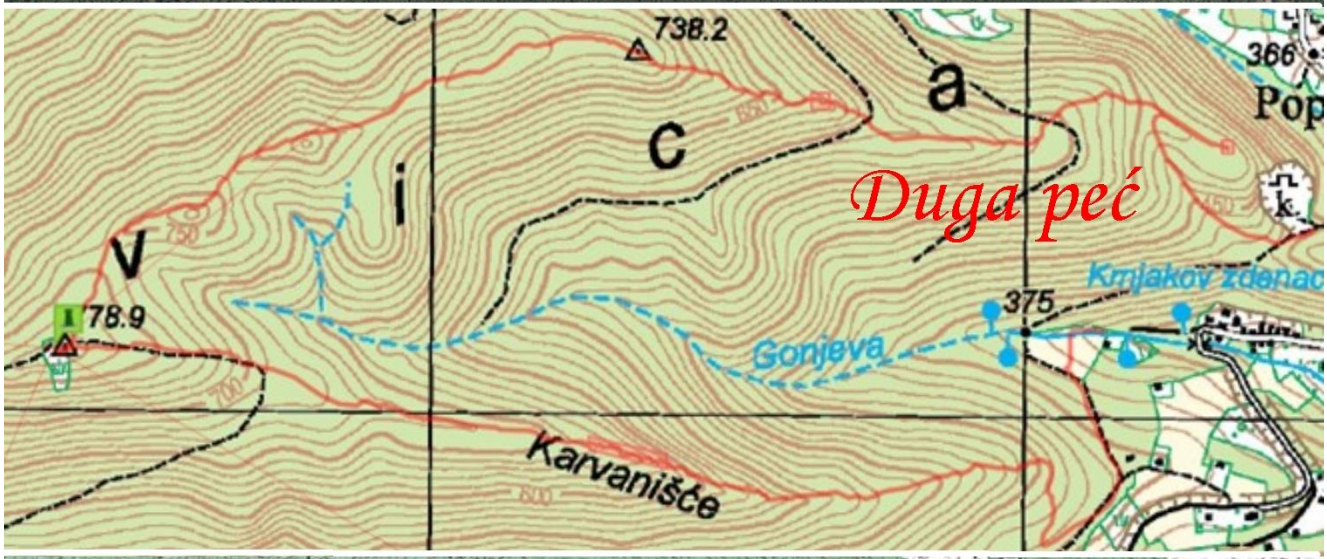
738.2
366
Pop
a
c
i
v
Duga peć
Krnjakov zdenac
375
78.9
Gonjeva
Karvanišće

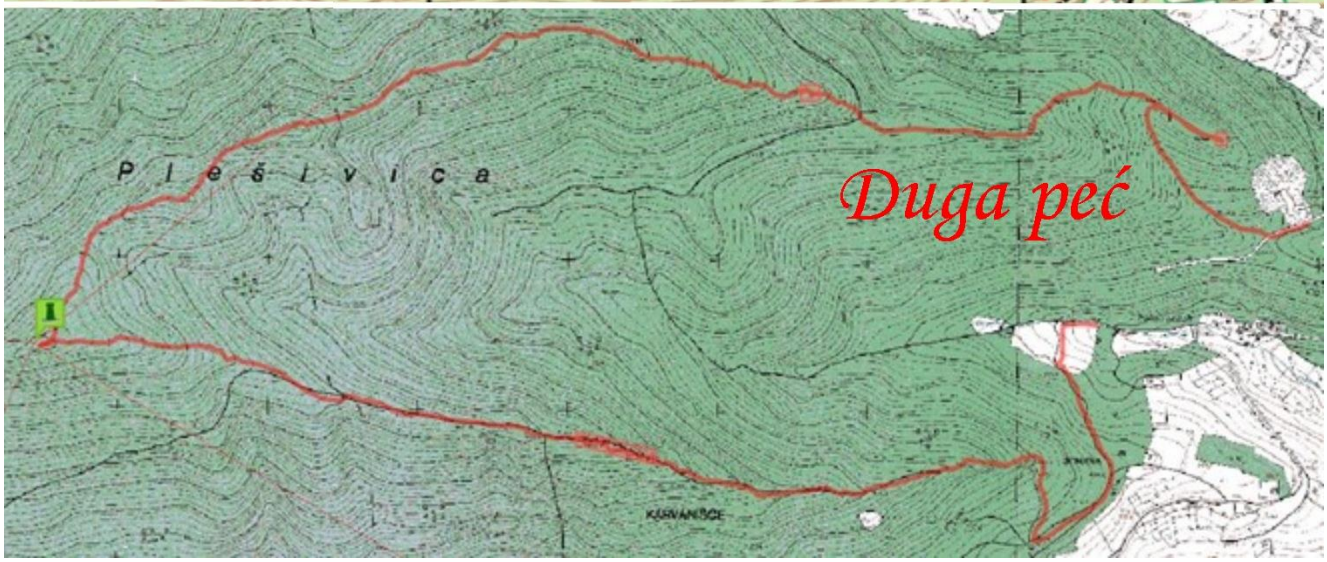
P l e š i v i c a
Duga peć
KARVANIŠĆE

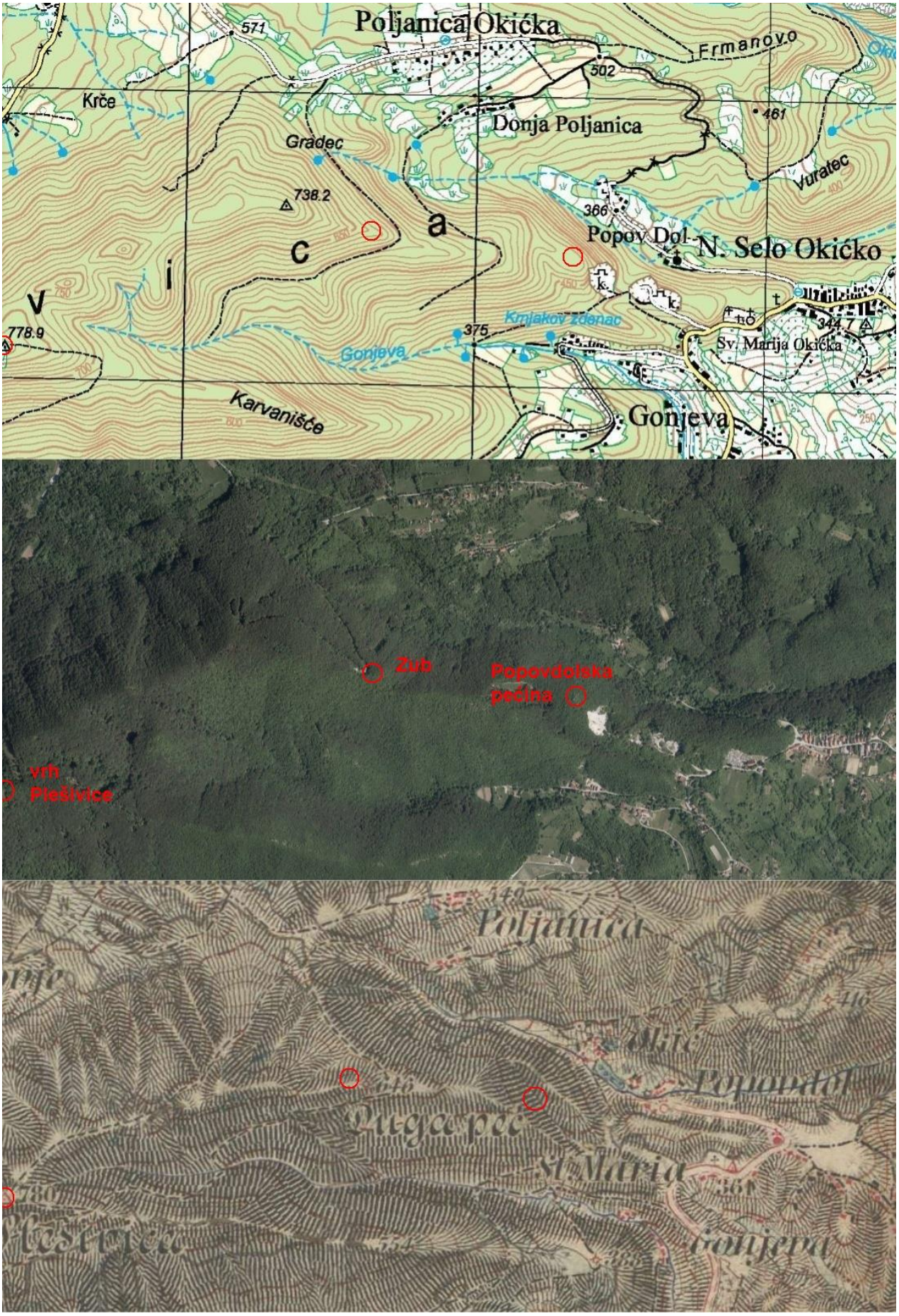

Slika 11. Isječak karte *Habsburg Empire (1869-1887)* … (URL 7) i isječci digitalne ortofoto karte, TK25 i HOK5 (URL 3).

Smjer pružanja toponima Duga peć na izvornoj karti prati smjer pružanja središnjeg hrpta Plešivice od najzapadnije i najveće stijene Zub pa uz stjenoviti greben, opisan kao *vrletno stijenje* po kojem je *silaz vrlo tegoban i strm pun golemih blokova stijena* (slika 7), duljine oko 80-ak m i nastavno prema Popovdolskoj pećini. Toponim je kartiran ispod kote 646[7] na hrptu na kojem je Zub a sjeverno od stalnog potoka Gonjeva (koji razdvaja središnji plešivički hrpt i južni na Karvanišću) i prema tomu imenovani/opisani lokalitet je na središnjem hrptu. Dakako, to vrijedi samo ako je toponim Duga peć prostorno dobro kartiran na izvornoj karti što ne možemo provjeriti uspoređujući tu kartu s kartama iz novih topografskih izmjera u bivšoj državi i u Hrvatskoj jer toga toponima na tim kartama nema.

A što ako su A-U topografi pogrešno kartirali toponim Duga peć što također ne možemo provjeriti jer nemamo sastavljački original (oleatu naziva) i ne znamo od koga su preuzeta imena/nazivi reljefnih objekta. U doba III. A-U topografske izmjere, jedini oronimski (imenski) izvor je lokalno stanovništvo, koje je, najvjerojatnije jasno ukazalo koji reljefni objekt nazivaju Duga peć (Duga pečina). No, ne možemo isključiti da je toponim „kartografski“ pogrešno pridružen kraćem i manje uočljivom stjenovitom grebenu na kojem je osobito istaknuta stijena Zub a ne dužem grebenu (oko 150 m) na južnom nižem hrptu (slika 9, slika 10, slika 11, URL 3). A taj je duži, izrazito stjenoviti greben na hrptu Karvanišća, za razliku od Zuba i Popovog dola na središnjem hrptu Plešivice, kartiran na HOK5 a dobro je vidljiv na ortofoto karti s jasno uočljivim protezanjem po hrptu (slika 8).

4. Toponomastičko značenje riječi peć, pećina ili pečina

Pogledajmo što u tematskim rječnicima i enciklopedijama opisuje riječ **peć**(ina), **pećina** (i/ili **pečina**) i njeno značenje u toponomastičkom smislu. U Geografskom rječniku *pećina* je „a*) poluspilja, kraća vodoravna šupljina u podnožju ili u strmim stjenovitim padinama, pećina obično ima širok okomit otvor i može poslužiti kao zaklon od nepogoda, prvotno je pećina bila stanište s ognjištem pračovjeka (i sam naziv dolazi od peć; b) ponegdje se pećina netočno naziva spiljom.“* Na mrežnom izdanju Hrvatske enciklopedije pod pojmom *špilje* između ostaloga piše *„prirodne podzemne šupljine u obliku horizontalnih kanala, najčešće neravna dna; špilje se katkada nazivaju i pećinama, premda se pećinama uglavnom smatraju polukružna udubljenja u hridinama i stijenama.“* (URL 8). A na mrežnim stranicama Hrvatskoga jezičnoga portala (HJP) pojam pećina usmjeren je na pojam špilja pa spilja sa značenjem *„1. geol. prirodna velika šupljina, jama u kamenu, stijeni ili brdu [ući u spilju]; pećina*, … „ (URL 9). U spomenutim rječnicima ne navodi se pojam pečina.

U narodnom govoru (narječju) u pojedinim hrvatskim krajevima domicilno stanovništvo stjenovite reljefne oblike naziva pečina misleći pritom na stijenu(e) a ne na kraću vodoravnu šupljinu. Toponime Pečina(e) i/ili Pećina(e) nalazimo i na službenim kartama Hrvatske i u RGI. Primjerice, Pečina kod Galovca Začretskog (prema RGI brijeg) ili Pečina kod Novog Brda Mrežničkog (prema RGI vrelo, izvor) (slika 12), a Pečine je i ime gradske četvrti u Rijeci.

[7] Kota je pogrešna ili je kartirana na pogrešnom mjestu, prema HOK5 visina tog predjela ne prelaze 600 m.

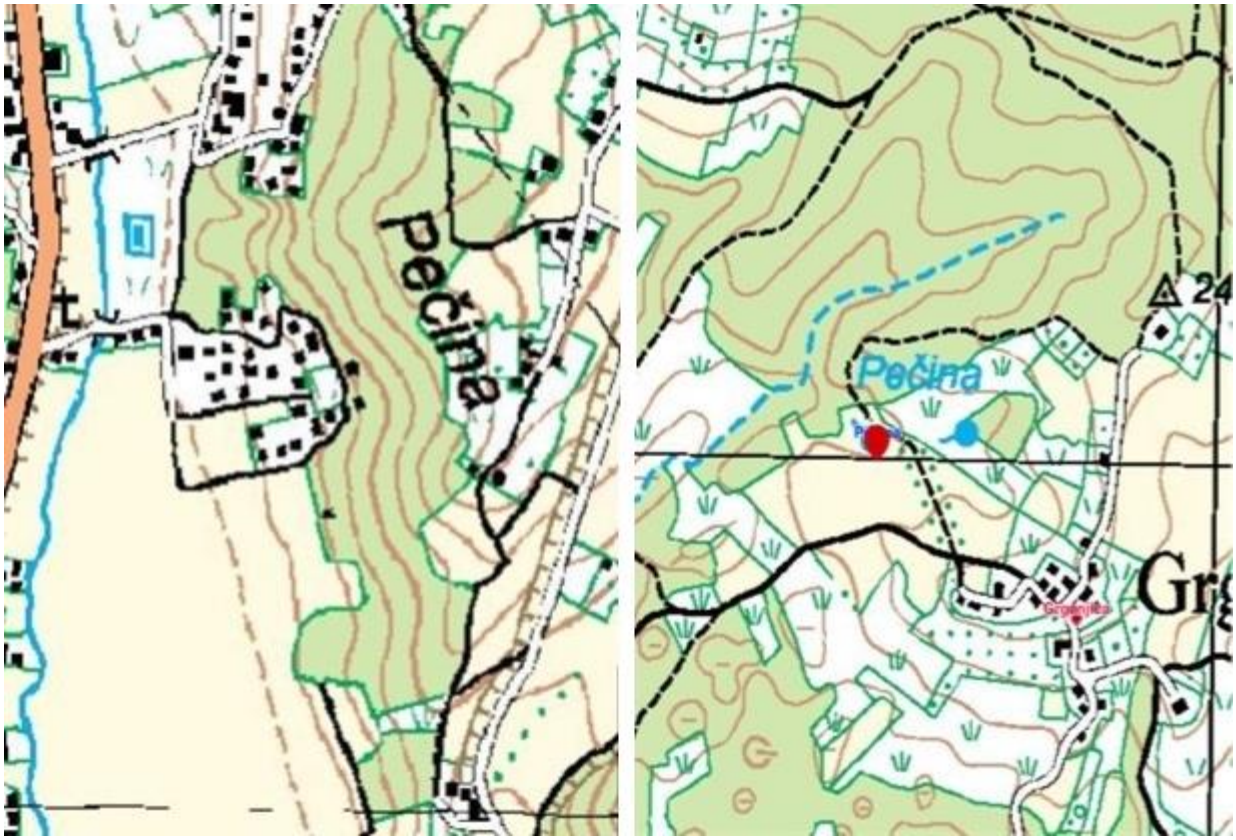

Slika 12. Isječak TK25 s toponimom Pečina (URL 1, URL 3).

Znatno su brojniji toponimi Pećina(e), primjerice Pećina na zapadnom predjelu Ravne gore (prema RGI brdo) ili Zidana pećina na južnoj padini brijega Koreinjak (prema RGI pećina) ili Pisana pećina na istočnom dijelu Ivančice (prema RGI brdo)(slika 13).

Slika 13. Isječak TK25 s toponimom Pećina (URL 1, URL 3).

Jesu li svi toponimi Pećina(e)/Pečina(e) na službenim kartama (HOK5, TK25) usklađeni i imaju li poveznicu s toponimima na starim kartografskim izvorima npr. na kartama iz A-U vojnih izmjera, ponajprije iz III. izmjere. Nerijetko nisu usklađeni i nemaju toponimsku poveznicu (preuzimanje toponima), premda je poznato da su A-U vojni geodeti i pomoćno osoblje bili temeljito educirani i pripremani za izmjeru i prikupljanje onomastičkih podataka. U međuvremenu se na službenim kartama „izgubio“ naziv (ime) nekog reljefnog objekta ili je promijenio ime i opisuje drugi prostorni položaj u odnosu na isti na starim kartama. Poučan primjer je toponim *Pećina* (slika 10 gore) i pripadajući toponim Velika Pečina (slika 11) na Ravnoj gori. Na topografskoj karti iz III. vojne izmjere *(Habsburg Empire (1869-1887) - Third Military Survey*) toponim Velika Pečina pridružen je zapadnom kraju Ravne gore na kojem su visoke stijene i litice (slika 14, slika 15). Na TK25 Velika se „izgubila“ a Pečina je postala brdo Pećina.

Slika 14. Isječak karte *Habsburg Empire (1869-1887) - Third Military Survey* … s toponimom Velika Pečina (URL 10).

Slika 15. Velika Pečina iznad zaselka Šveci.

5. Zub i Popovdolska pećina u prirodoslovnim, putopisnim i planinarskim člancima, vodičima i knjigama

Interesantne informacije o imenu i položaju lokaliteta Zub i Popovdolska pećina i njihove vidljivosti s vrha Plešivice nalazimo u prilogu objavljenom u Hrvatskom planinaru pod naslovom *U potrazi za „Vražjom pećinom“* (R.Đ. i S.V. 1952). *„… Kada smo došli pod piramidu* (na vrhu Plešivice o. p.) *iznenadili smo se, jer je okolica bila prokrčena u širokom pojasu* (za potrebe I. trigonometrijske i topografske izmjere SFRJ, 1946-1957. o. p.) *te je pogled s piramide nesmetan od velikog drveća. … Teškom mukom uzverasmo se gore* (na oštećenu i rasklimanu piramidu, o. p.)*, odakle se vidi daleko, a prema istoku opaža se vrletno stijenje*, *koje se ističe u velikoj i gustoj šumi. … koje je S.V. vidio s piramide.*“ (R. Đ. i S.V. 1952., 288. str.). Je li to *vrletno stijenje* stjenoviti greben na kojem je i najviša stijena Zub (slika 3 i slika 7)? Da se tada s piramide na vrhu Plešivice vidio istaknuti Zub i *vrletno stijenje* (oko 1,3 km zračne udaljenosti) možemo dokazati analizom slojnica na topografskoj karti ili 3D modelom terena (URL 3). Prema toj analizi vidik nije pokriven fizičkom preprekom (lokalnim brežuljkom, bočnim grebenom ili padinom) uz činjenicu da je sredinom 20. st. vršna šuma *bila prokrčena u širokom pojasu*. Vizualni način dogledanja potvrđuje visinski profil *Plešivica-Zub* (slika 16 gore i sredina) na kojem uočavamo da vizura s piramide na vrhu Plešivice samo na jednom mjestu prolazi tik iznad bočne padine (kose). A na fotografiji snimljenoj sa Zuba (ožujak, 2026) vidimo vršni dio Plešivice kako „izviruje“ iza bočne padine (slika 16 dolje). U današnje je doba vidik na *vrletno stijenje* i Zub sa željezne razgledne piramide na Plešivici onemogućen zbog visoke šume.

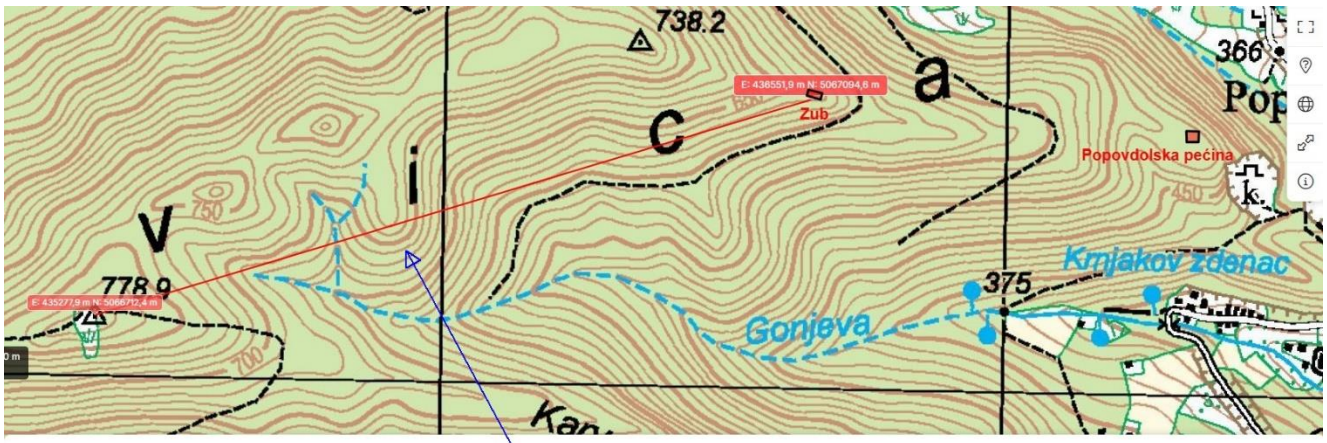

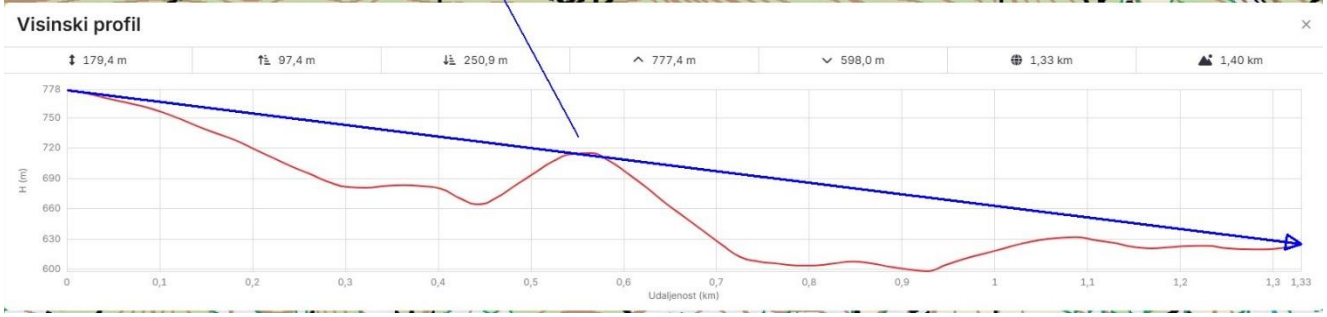

Slika 16. Isječak ortofoto karte i TK25 sa smjerom i visinskim profilom *Plešivica-Zub* i fotografija sa Zuba prema vrhu Plešivice (foto: ožujak 2026.).

Za razliku od Zuba Popovdolska pećina nije vidljiva s vrha Plešivice što potvrđuju visinski profil i fotografija s Popovdolske pećine (slika 17).

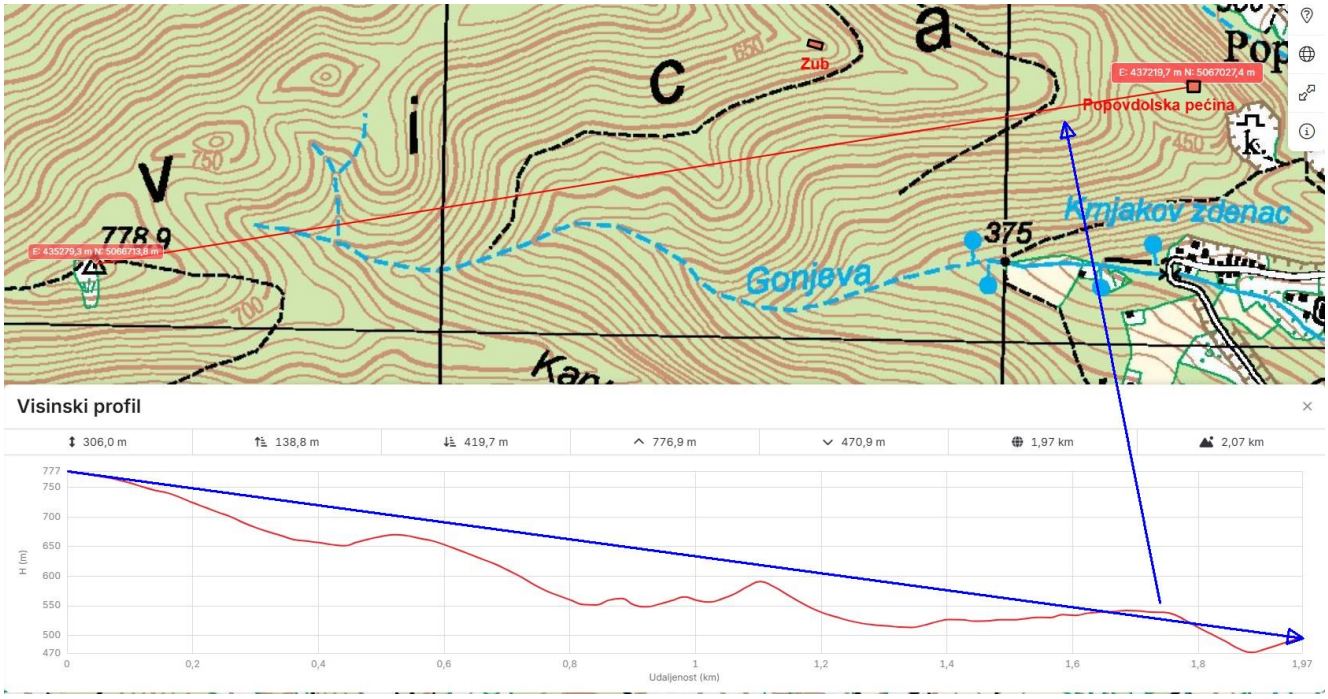

Slika 17. Isječak TK25 sa smjerom i visinskim profilom *Plešivica-Popovdolska pećina* i fotografija s Popovdolske pećine prema „zaklonjenom“ vrhu Plešivice (foto: ožujak 2026.).

Nastavno, pisci opisuju *kamenitu gromadu* na *vrletnom stijenju* i silazak u Popov Dol. *„Nakon pola sata napornog hoda opazismo kamenitu gromadu svu izbrazdanu i rastočenu od zuba vremena, sa škarpama visoku po prilici 5 m strmo se rušeći u dolinu u visini od 50-tak metara. Stijena je vrlo interesantna, pa odmah zaključujemo da je to, napokon, „Vražja pećina“, jer je uistinu prirodna ljepota, kako je to već godine 1881. Hirc*[8] *napisao.“* Hirc samo spominje Vražju pećinu kao *„osobitu prirodnu tvorevinu*“ na Plešivici ali pobliže ne opisuje gdje se nalazi. *„Popeli smo se dosta teško na vrh ove pećine i razgledali okolicu prema istoku i jugu sve do Pokuplja i Vukomeričkih gorica, a i dalje. Pećina se naročito ističe u gustoj i staroj šumi i upravo je neobično kako je izbila u tako šumovitoj okolici. Nakon razgledanja pećine krećemo dalje, prema Okiću, no silaz je vrlo tegoban i strm pun golemih blokova stijena, pa se, svaki čas, rušimo i skližemo prema dolje hvatajući se za grmlje i*

[8] Hirc: *Plješivica je oku mila, ali krije u sebi i osobitih prirodnih tvorevina, kakova je n. pr. i Vražja pećina, pak ti zatomi dušu i koji potok, što bukti dubokim sjenatim klancem, ...* (353. str.).

kamenje. Napokon stižemo na šumski kolnik, koji vodi u Popov dol te po njemu dolazimo u to selo i pozdravljamo se s ljudima.“ Prema opisu *kamenite gromade* i *silaza* nije teško zaključiti da pisci opisuju stjenoviti greben (*vrletno stijenje*) i na njemu najveću stijenu zvanu Zub.

Dodatno o imenu/nazivu *vrletnog stijenja* pisci prepričavaju razgovor sa stanovnicom Popovog dola. *„S.V. se propitkuje na sve strane o Vražjoj pećini. Zanimljivo je da ni ovdje stariji ljudi ne znadu o tome ništa, a i narodna predaja im je slabo poznata, pa je S.V. razočaran ljuteći se, što mlađi ne poznaju narodne priče. Neka žena stara 60-tak godina tumači da je spomenuta pećina, koja se vidi iz sela* (iz kojeg motrišta o.p.), *„Vražja pećina“, no narod je danas zove „Piljena pećina“ jer je sva kao propiljena, t.j. propucana. Ispod nje nalazi se čistina „Vražji vrčak“, na kojoj se je vrag rotio s vješticama, koje su „jahale na metli“. … “* (R.Đ. i S.V. 1952., 288. str.).

Nekoliko je proturiječja navedeno u gore citiranim rečenicama. Ponajprije, nejasan je opis „tumačenja“ neke starije žene *„da je spomenuta pećina, koja se vidi iz sela, „Vražja pećina“, no narod je danas zove „Piljena pećina“*. Koji je kontekst naziva „Vražje pećine“ u citiranoj rečenici? Je li Vražja pećina ona koja se vidi iz Popovog Dola ili ona, prethodno opisana, koju su pisci obišli prije no što su se spustili u selo. Odnosno, jesu li R.Đ. i S.V. naveli u rečenici ime pećine „Vražja pećina“ jer je starija žena tako kazala? U toj je rečenici nedvojbeno da su pećinu koja se vidi iz sela mještani nazivali „Piljena pećina“.

Koja se pećina vidi iz Popovog Dola (danas vikend naselje) i otkuda iz naselja? Popovdolska pećina ili *vrletno kamenje* na kojem je najistaknutija stijena *Zub* (pisci ju u članku nazivaju „Vražja pećina“) ili izrazito stjenoviti greben na hrptu Karvanišća? Iz sela se zasigurno vidi Popovdolska pećina što potvrđuju donje fotografije i visinski profil (slika 18, slika 19) a nevidi se *vrletno kamenje* i *Zub* ali ni stjenoviti greben na hrptu Karvanišća. Dakle, mještani su Popovdolsku pećinu u doba kada su pisci obilazili taj kraj (sredina 20. st.) nazivali Piljena pećina. A ima li u njenom podnožju ili u strmim i ponegdje stjenovitim padinama kraćih vodoravnih šupljina pa izgleda kao da je *propiljena, t.j. propucana* i gdje je *čistina „Vražji vrčak*[9]*“* potrebno je dodatno terenski istražiti. Ostaje pitanje koja je od dvije gore spomenute pećine „Vražja pećina“ i je li popovdolska pećina ipak samo „Piljena pećina“? Na to pitanje pisci (R.Đ. i S.V.) nisu nedvosmisleno odgovorili. Potrebno je, stoga, dodatno razgovarati s mještanima (starosjediocima) po mogućnosti starije životne dobi.

[9] *vrčak* od vrč - posuda za piće (obično od zemlje) s ručkom (URL 9), ili
vrčak (im., m.) - ograđeni mali vrt za povrće i voće (URL 12)

Slika 18. Vidik s Popovdolske pećine na Popov Dol (vikend naselje) i u daljini na Okić (gore) i vidik na Popovdolsku pećinu iz Popovog dola (foto: ožujak/travanj 2026.).

Međusobno dogledanje naselja i pećine možemo potvrditi i analizom slojnica na topografskoj karti i visinskim profilom na 3D modelu terena (URL 3, slika 19 dolje).

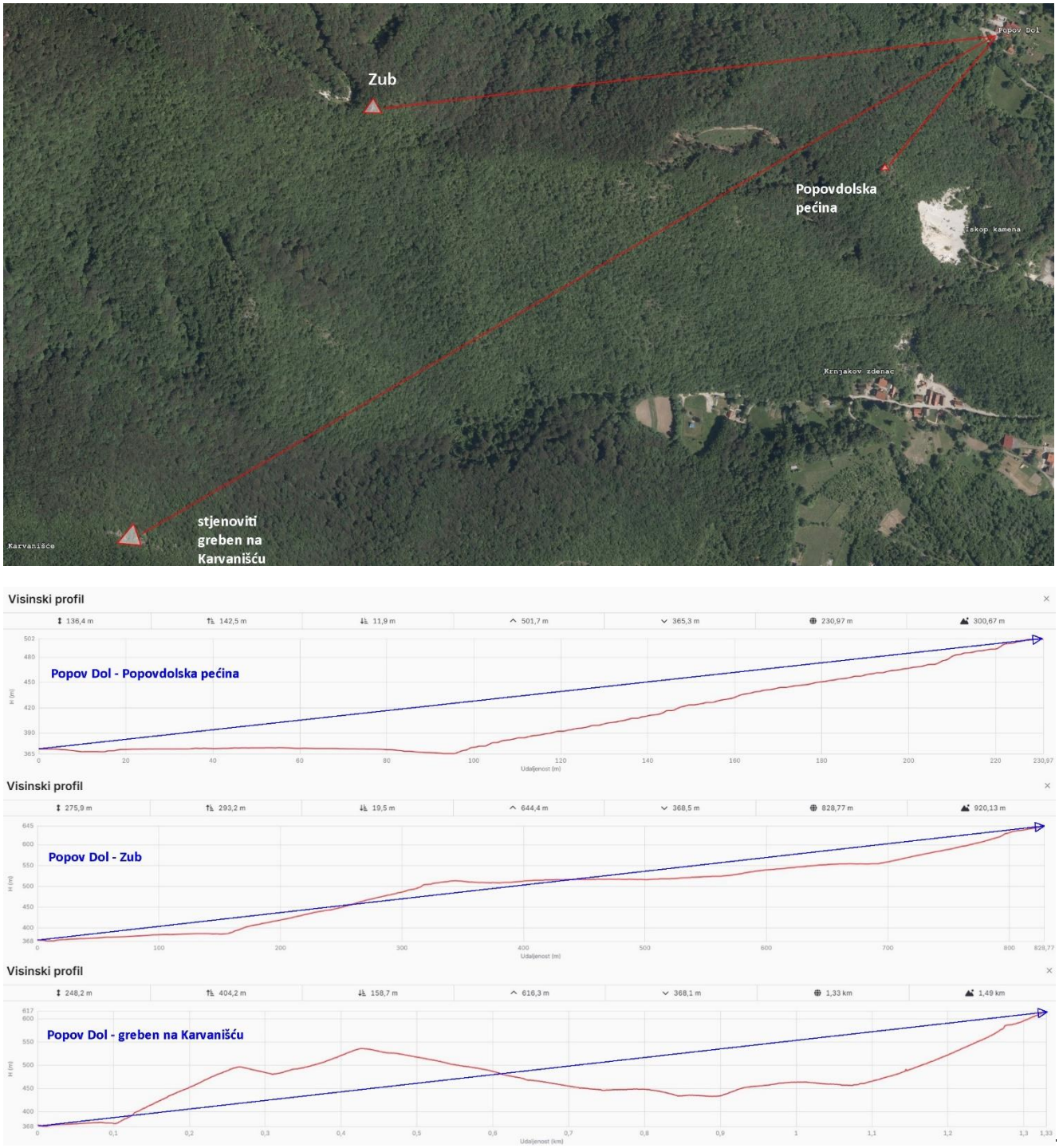

Slika 19. Smjerovi vidika iz Popovog Dola (vikend naselja) prema Popovdolskoj pećini, Zubu i stjenovitom grebenu na Karvanišću i pripadajući visinski profili.

U vezi tumačenja neke starije žene da se spomenuta pećina vidi iz Popovog Dola slijedi logično pitanje - otkuda, s kojeg predjela Popovog Dola. U doba kad su pisci R.Đ. i S.V. kratko boravili u Popovom Dolu (*Napokon stižemo na šumski kolnik, koji vodi u Popov dol te po njemu dolazimo u to selo i pozdravljamo se s ljudima …*) toga naselja praktički nije bilo. Naime, nekadašnje naselje Popov Dol koje se smjestilo u dolini između dva hrpta sjevero-istočnog dijela Plešivice a jugo-istočno od naselja Poljanice je u proljeće 1911. zbog klizanja tla nestalo (Ložnjak 2002, Slamar 2012, URL 13). „*Klizište se prostire od Donje Poljanice u Plješivičkom gorju sve do mjesta gdje je nekad bilo naselje Popov Dol, uništeno klizanjem tla 1911. godine*“ (Dujmović 2007, str. 49). Iste godine okički župnik Kučas osniva na drugoj lokaciji novo naselje Okićka Sveta Marija i već do Božića završena je planska gradnja naselja, koje je 1947. preimenovano u Novo Selo Okićko.

Gdje su, ustvari, te 1952. godine, bili R.Đ. i S.V.? Kako pišu u Popovm Dolu, (Popov dol, Popovdol) od kojeg nije ostalo ništa osim, na južnoj strani naselja, zgrada nekadašnjeg župnog dvora i kapelica Sv. Matije (danas u ruševnom stanju). Tek, u drugoj polovici 20. st. počinje gradnja vikendica na tom području, do kasnih 1960-ih tek pokoja (vidi na TK25 iz 1970-ih, slika 20). Ponovnim aktiviranjem klizišta 2001. oštećen je dio izgrađenih vikendica.

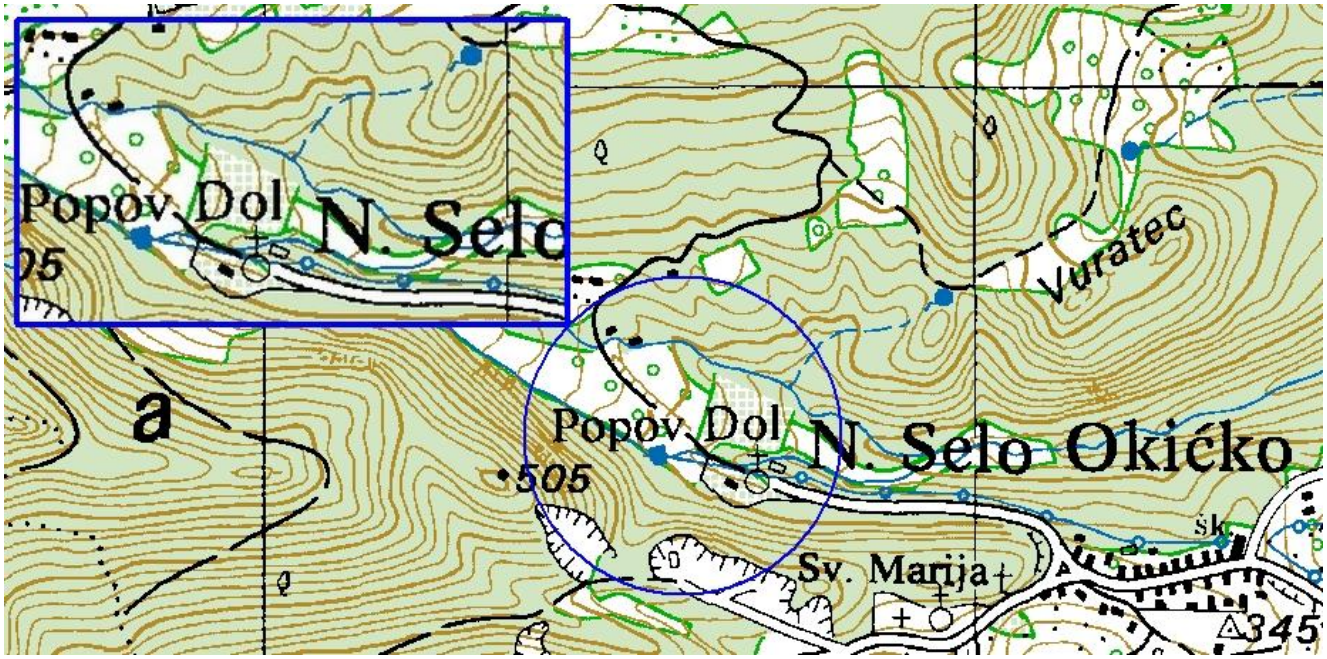

Slika 20. Isječak lista *Jastrebarsko 320-3-2* drugog izdanju TK25 (VGI, Beograd) predjela Popovog Dola s tek nekoliko kartiranih objekata (vikendica) (URL 11).

Ipak je vjerojatnije da su se R.Đ. i S.V. zaustavili u Novom Selu Okićkom i tamo pitali mještane za Vražju pećinu. Pritom ne navode da su ju otuda vidjeli već prepričavaju što im je kazivala starija žena da se iz Popov Dola vidi pećina ali nije precizirala otkuda. Možda od crkve Sv. Marije Okićke (nedaleko ulaza u N. S. Okićko) ili s prilaznog puta prema kamenolomu[10] ili još južnije s ceste kod odvojka za Gonjevu ili … .

I na koncu o imenu naselja (oikonim) na tematiziranom području. Na topografskoj karti iz III. A-U izmjere (URL 7) nalazimo, južno od toponima *Poljanica*, toponim *Okić* pa odmah ispod njega toponim *Popovdol* i najjužnije *Gonjeva* (slika 21 gore). Toponim Okić (ime naselja na zapadnom rubu doline) pojavljuje se jedino na karti iz III. izmjere a na kartama iz obje topografske izmjere bivše države kao i na kartama iz izmjera u Hrvatskoj toga toponima nema (slika 21 sredina i dolje). Kada i zašto se „zagubio“ ili „spojio“ u zajednički oikonim Popov Dol potrebno je dodatno istražiti?

[10] U tom je kamenolomu vađen kamen potreban za izgradnju autoceste Zagreb-Karlovac (1972.).

Poljanica
St. Marija

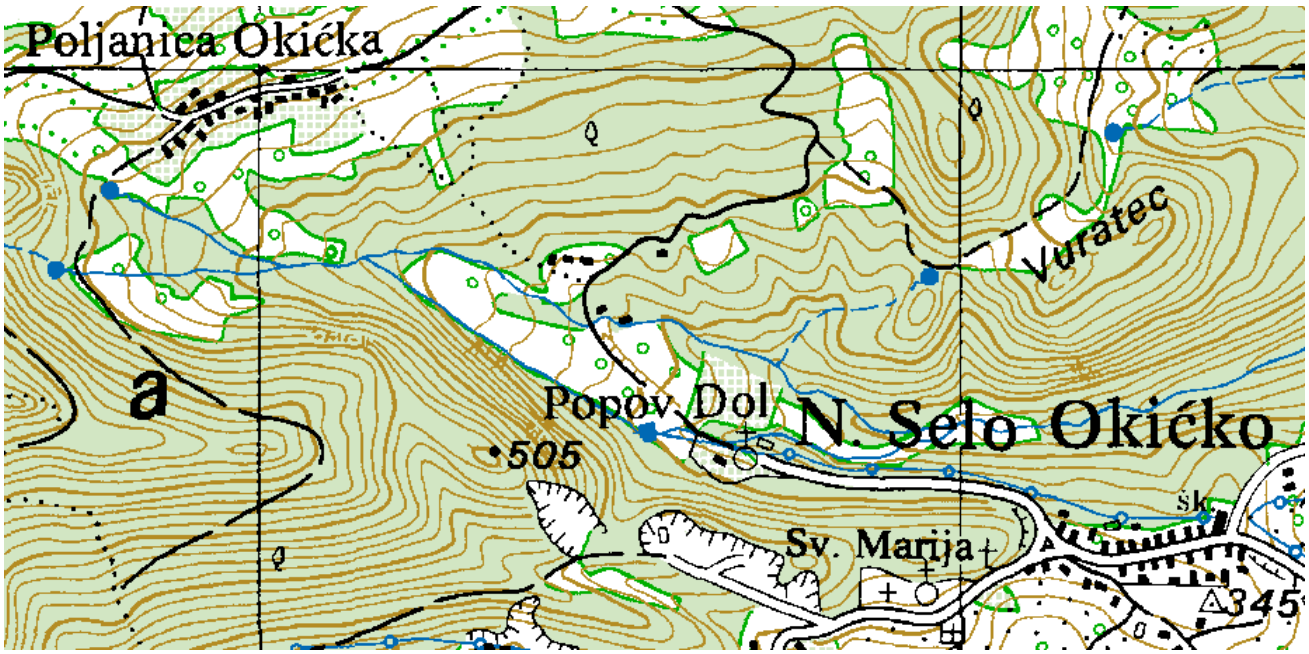
Poljanica Okićka
Vuratec
a
Popov Dol
N. Selo Okićko
505
Sv. Marija
345

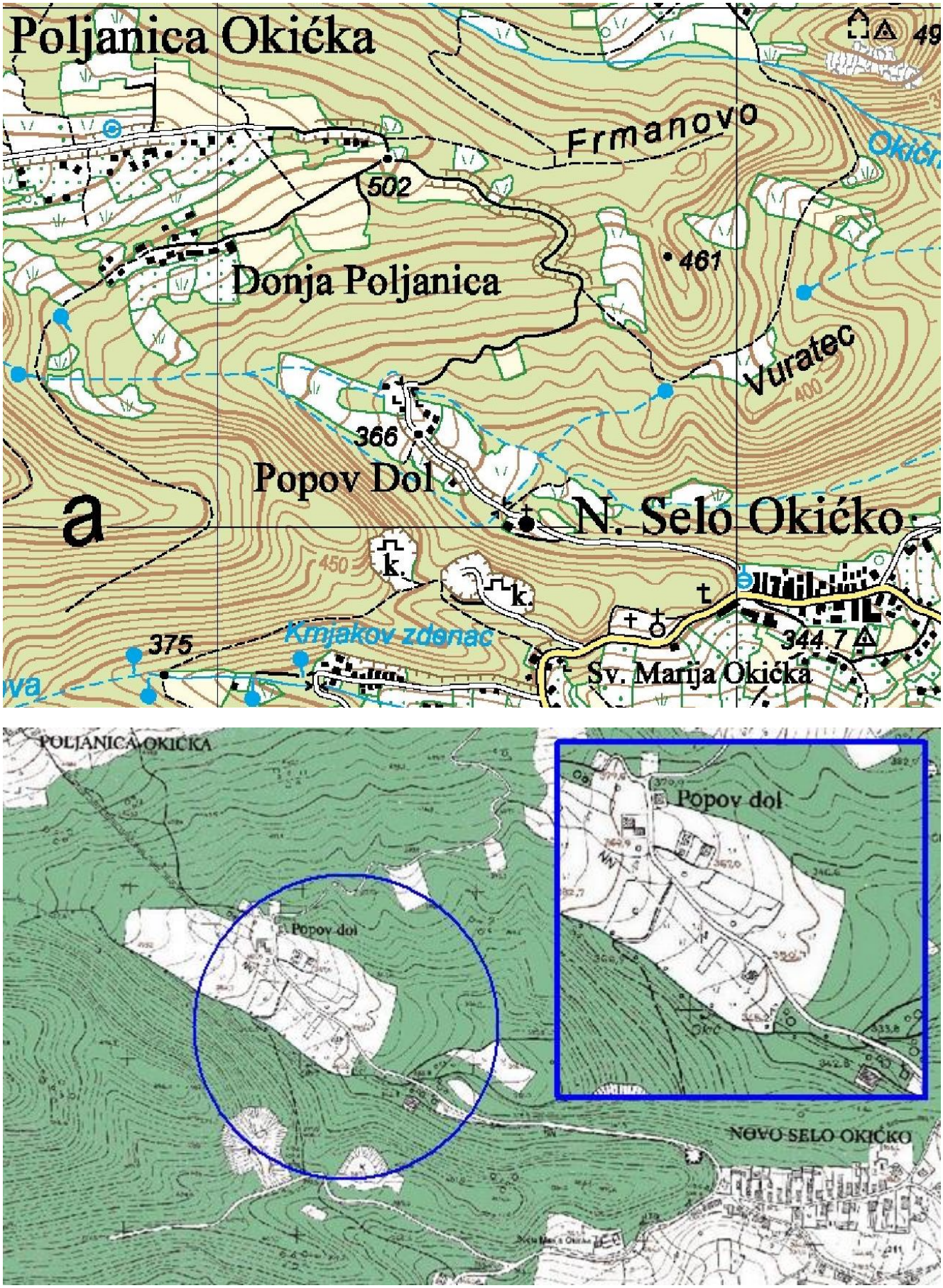

Slika 21. Imena naselja (oikonimi) na tematiziranom području na karti iz III. A-U izmjere, TK25 (VGI), TK25 i HOK5 (DGU).

Na A-U katastarskom planu iz 19. st. (URL 14) tematiziranog područja nalazimo toponime *Polanica* a južnije *Okić* pa ispod njega *Gonjevo* ali nema toponima *Popov Dol* (slika 22 gore). Dakle, i na katastarskom planu pojavljuje se toponim *Okić* (ime naselja na zapadnom rubu doline). Na starom katastarskom planu bivše države a posljedično i Hrvatske nalazimo identične toponime (slika 22 u sredini, DGU, Područni ured Jastrebarsko). Dok na suvremenom katastarskom planu nalazimo promijenjena imena naselja: Poljanica Okićka, Donja Poljanica, Popov Dol i Gonjeva (slika 22 dolje).

Slika 22. Isječak tematiziranog područja A-U katastarskog plana (gore), digitaliziranog starog katastarskog plana bivše države posljedično i Hrvatske (DGU, Područni ured Jastrebarsko) te suvremenog katastarskog plana s podlogom ortofoto karte (dolje).

Dodatno istaknimo da je na katastarskim planovima tematiziranog područja od reljefnih oblika (planina, brdo, brijeg, vrh, …) samo oronim Plešivica a nema oronima Popovdolska pećina, Duga peć, Zub ili Karvanišće. Prema tomu, pri A-U katastarskoj izmjeri (druga polovica 19. st.) ta imena nisu „zapisana“, prikupljena od domaćeg stanovništva, a nema ih ni na HOK5. A znamo da su listovi HOK5 izrađivani u geodetskim zavodima u nadležnosti ondašnje Republičke geodetske uprave (RGU) a danas u DGU. Pritom su na oleati naziva imena uglavnom preuzimana s katastarskih planova (i s drugih izvornika) kontrolirana u republičkoj/državnoj geodetskoj upravi.

6. Umjesto zaključka

Stjenoviti lokalitet, *vrletno stijenje*, na kojem se uzdiže *kamena gromada* Zub u prošlosti je različito imenovan. Vjerojatno je najstarije ime toga lokaliteta Duga peć(ina), oronim koji nalazimo na karti iz III. vojne izmjere A-U monarhije (1869-1887). Gotovo istodobno (1881.) glasoviti prirodoslovac i planinar D. Hirc u knjizi *Prirodni zemljopis Hrvatske* vrlo kratko piše o Vražjoj pećini vjerojatno misleći na to *vrletno stijenje*. Oronim Duga peć ne pojavljuje se kasnije na nekoj karti ili u pisanim izvorima. U prirodoslovnoj i planinarskoj literaturi (putopisi, članci, …) od konca 19. pa tijekom 20. i 21. st. nalazimo naziv Vražja pećina (vrlo rijetko Piljena pećina). Tako primjerice, sredinom 20. st. objavljen je u HP prilog u kojem pisci opisuju Vražju pećinu koja se vidi s vrha Plešivice a prema pričanju mještana Popovog Dola i iz zaselka, u to doba nazivanu i Piljena pećina. Lokalitet Zub, *kamena gromada*, vjerojatno se prvi puta spominje u planinarskim člancima i vodičima koncem 1970-ih pri opisivanju određivanju trase JPP. Slično je i s lokalitetom Popovdolska pećina. Istodobno i na planinarskim (preglednim) kartama nalazimo toponim Zub, istine radi rijetko. Na službenim topografskim kartama (ODK, TK25) iz bivše države i na službenim državnim kartama RH (HOK5, TK25) a posljedično i u RGI nema toponima Vražja pećina, Zub i Popovdolska pećina, dakle još uvijek nisu službeni. Moguće pojavljivanje spomenutih toponima na službenim topografskim kartama između dva svjetska rata nije istraženo.

Izvori

Cvitanović, A.: Geografski rječnik, Hrvatsko geografsko društvo, Zadar 2002.

Hirc, D.: Prirodni zemljopis Hrvatske, Knjiga prva Lice naše domovine, Naklada A. Scholza, Zagreb, 1905., (https://library.foi.hr/dbook/index.php?B=1&item=X00409&P=)

Dujmović, I.: Fizičko-geografske značajke Samoborskog gorja i Plješivičkog prigorja, Meridijani, Samobor 2007.

Islamović, F. (2003): Zločin na Plešivici, Hrvatski planinar, 2, HPS, Zagreb (53-54), (https://www.hps.hr/hp-arhiva/200302.pdf)

Jaskanski planinarski put (JPP), Dnevnik i vodič planinarske obilaznice, HPD Jastrebarsko, Jastrebarsko, 2009.

Katastarski plan tematiziranog područja (isječak digitaliziranoga starog plana), DGU, Odjel za katastar nekretnina Jastrebarsko (ljubaznošću voditeljice N. Malnar, mag. ing. geod. et geoinf.)

Ložnjak Dizdar, D. (2002): Prilog poznavanju nalazišta ponad Sv. Marije Okičke, Opvsc. archaeol. 26, 313-329,

(https://www.researchgate.net/publication/27191273_Prilog_poznavanju_nalazista_ponad_svMarije_Okicke)

Slamar, M. i mladi povjesničari 7. c (2012): Stota godišnjica propasti sela Popovdol, (https://www.skole.hr/upload/portalzaskole/newsattach/7414/Propast_Popovdola_-_100_g..pdf)

Poljak, Ž.: Planine hrvatske planinarsko-turistički vodič, Planinarski savez Hrvatske, Zagreb 1986. (treće dopunjeno izdanje)

R.Đ. i S. V. (1952): U potrazi za „Vražjom pećinom“, Hrvatski planinar, 9, HPS, Zagreb (288. str.), (https://www.hps.hr/hp-arhiva/200002.pdf)

Samoborskim vrhovima (SV), Dnevnik planinarske obilaznice, HPD Željezničar, Zagreb, 2020.

Mrežni izvori

URL 1: DGU, Registar geografskih imena, https://rgi.dgu.hr/rgigis/ (9. 2. 2026.)

URL 2: HPS, Registar … , Podaci o pl. putu: POPOV DOL – PLEŠIVICA, https://info.hps.hr/putovi/putovi/444 (9. 2. 2026.)

URL 3: DGU, Geoportal, https://geoportal.dgu.hr/ (9. 2. 2026.)

URL 4. Samoborsko gorje, turističko-planinarski zemljovid, 1:25 000, HGSS stanica Samobor, https://www.hgss.hr/kartografija/ (9. 2. 2026.)

URL 5: Provinz Kroatien (1783–1784) - First Military Survey, https://maps.arcanum.com/en/map/firstsurvey-croatia/?layers=osm%2C145&bbox=1740882.4768244687%2C5736054.693326816%2C1751550.2195845188%2C5740449.822453214 (9. 2. 2026.)

URL 6: Croatia (1865–1869) - Second military survey of the Habsburg Empire, https://maps.arcanum.com/en/map/secondsurvey-croatia/?layers=osm%2C9&bbox=1740502.7591951997%2C5736634.181272356%2C1751170.5019552498%2C5741029.310398754 (9. 2. 2026.)

URL 7: Habsburg Empire (1869-1887) - Third Military Survey (1:25000), https://maps.arcanum.com/en/map/thirdsurvey25000/?layers=here-aerial%2C129&bbox=1744114.316738965%2C5737531.400748524%2C1749448.18811899%2C5739728.965311722 (9. 2. 2026.)

URL 8: Mrežno izdanje Hrvatske enciklopedije, https://enciklopedija.hr/clanak/59841 (10. 2. 2026.)

URL 9: Hrvatski jezični portal, https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1xlWBU%3D (10. 2. 2026.)

URL 10: Habsburg Empire (1869-1887) - Third Military Survey (1:25000), https://maps.arcanum.com/en/map/thirdsurvey25000/?bbox=1775714.3770211884%2C5823197.995609102%2C1785044.4717862476%2C5827406.809479055&map-list=1&layers=129 (12. 2. 2026.)

URL 11: JNA – Topografska karta 1:25 000, Jastrebarsko 320-3-2, https://www.topografskakarta.com/jugo/download/jna_map/zagreb.html (9. 2. 2026.)

URL 12: Rječnik pitomačkog govora, https://pitomacki.com/ (30. 3 2026.)

URL 13: Zaboravljena katastrofa: kako je Popov dol u tri dana i noći nestao s obronaka Samoborskog gorja, https://blaga.hr/zaboravljena-katastrofa-kako-je-popov-dol-u-tri-dana-i-noci-nestao-s-obronaka-samoborskog-gorja/23698/ (22. 4. 2026.)

URL 14: Habsburg Empire - Cadastral maps (XIX. century), https://maps.arcanum.com/en/map/cadastral/?layers=osm%2C3%2C4&bbox=1745501.38%2C5738526.26%2C1747761.05%2C5739549.80 (23. 4. 2026.)